

פרשת חוקת - פרה אדומה?

אחת לכמה שנים מופיעה ידיעה, בדרך כלל באתרי החדשות הדתיים, אודות חדשה מרעושה שאירעה באיזו רפת עלומת שם או בפירת חי שכוחה - פרה אדומה נולדה בעדר. פעילי המקדש ושאר יהודים נוסטלגיים, חוגגים בשמחה את ההזדמנות החד פעמית שנפלה לכאורה בחלקנו - פרה שכזו היא מצרך יקר המציאות וקשה מאד למצוא כמותו.

בתחילת פרשת חוקת מצווה התורה על דיני הפרה האדומה. הפרוצדורה ההלכתית המתוארת בתחילת הפרשה של הכנת "מי החטאת" המבוססים על אפרה של אותה פרה, היא הדרך היחידה להיטהר מטומאת מת, ולשוב לדרגת הטהרה שבה יכולים כוהנים לבוא למקדש. בלא אפר פרה, נחשבים כל בני האדם לטמאי מת, וממילא אסורים הם לבוא אל הקודש.

אלא שהתורה דורשת דרישות מדוקדקות ומדויקות כתנאי סף לעשיית הפרה - "פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עַל" (במדבר יט, ב). את המילה "תמימה" מפרשים חז"ל בפרשנות דחוקה וקשה - "היו בה שתי שערות שחורות או לבנות בתוך גומא אחת פסולה" (משנה, מסכת פרה, פרק ב). פרה בוגרת שאין לה אפילו שתי שערות שאינן אדומות, היא מציאות נדירה על גבול חוסר הסבירות. היו אמנם דעות מקלות בהרבה בקרב חכמים, במיוחד דעת ר' עקיבא שהתיר לתלוש שערות שאינן אדומות, או דעת ר' אליעזר שהכשיר פרה אדומה אפילו אם יש בה חמישים שערות שאינן אדומות, אך הלכה למעשה התקבלה הדעה המחמירה והקיצונית, הדורשת פרה אדומה לחלוטין.

כשהייתי בגן או בכיתה א, למדנו כי "אין לנו היום פרה אדומה", והדבר הוצג לנו כפלא או כיד ההשגחה, שהעלימה מן העולם את אותה חיה מיוחדת הנדרשת למצוות הטהרה. אלא שעיון בדברי חז"ל מלמד כי לא מדובר בפלא שמימי אלא בפסיקה ארצית. חכמי המשנה והגמרא, ופוסקי ההלכה בעקבותיהם, הם שיצרו את המציאות לפיה "אין בידינו פרה אדומה". מציאות שנוצרה, בין השאר, על ידי אימוץ ההגדרה הבלתי אפשרית ל-100% שערות אדומות.

זאת ועוד, התורה דורשת כי מצוות הפרה האדומה תיעשה על ידי "אִישׁ טָהוֹר" (שם ט). המשנה דורשת כי בטרם יעסוק הכהן בהכנת אפר הפרה, יעבור הוא עצמו תהליך טהרה באפר פרה אדומה - "שבעת ימים קודם לשרפת הפרה מפרישין כהן השורף את הפרה

בלעדי לחברי "תורה לבני אדם" - קהילת השיעורים של הרב אילעאי עופרן
ניתן להעביר את הקובץ למשפחה וחברים

להצטרפות לקהילה: www.torah-for-human.com

מביתנו ללשכה שעל פני הבירה צפונה מזרחה... ומזין עליו כל ז' הימים מכל חטאות שהיו" (משנה, פרה ג). הדרישה ההלכתית להזות מאפר הפרה על הכהן המתעתד לעשות את הפרה האדומה, יוצר מצב המחייב רציפות ושימור תמידי של אפר פרה אדומה.

המשנה מתארת כי הקפידו לשמור אפר מכל שבע הפעמים בהיסטוריה שבהן נעשתה פרה אדומה, וקובעת כי הטהרה העתידית אמורה להיעשות באפר כל אותן פרות – "לא מצאו משבע עושין משש מחמש מארבע משלש משנים ומאחת" (שם). מאלה נשאלת השאלה – מה יעשו במציאות שבה אבד כליל אפר הפרה, ולא נשתייר אפילו אפרה של פרה אחת. על כך משיב תשובה ברורה ר' ישראל ליפשיץ, בפירושו למשנה "תפארת ישראל" – "אבל כשכלו כולן אי אפשר כלל להכהן ומתעסקין להתטהר להפרה חדשה".

את הקביעה ההלכתית הפרדוקסלית, הדורשת את קיומו של אפר פרה אדומה כדי לחדש את מצוות פרה אדומה, קובעים חכמים בתקופת המשנה, מעל מאה שנה אחרי שאבד לבלי שוב אפר הפרה האדומה האחרון שהיה מוכר וידוע לישראל. זה שעל פי המשנה עשה ישמעאל בן פיאבי, אחד הכהנים הגדולים ששירת במקדש לפני חורבנו. חכמים יוצרים הגדרה הלכתית שלא מאפשרת הלכה למעשה את חידוש מצוות הפרה האדומה. השאיפה להשיב את מצוות הפרה האדומה, וההתרגשות מכל המלטה של פרה אדמונית, היא פספוס עמוק של דברי חז"ל ופרשנותם כתורה שבעל פה. הגעגוע למצווה הזו והניסיון המעשי להחזירה ליושנה, אינו אותנטיות דתית נאמנה, אלא פונדמנטליזם המתעלם מהדינמיקה וההתפתחות שהובילו חכמים בפרשנותם לתורה.

כנגד טענה זו נהוג לומר כי יש בכך ביטול לכאורה של מצוות עשה מן התורה. וכי האדם הנאמן לה' ולתורתו, נדרש לשאוף לקיים את כל מצוות התורה, גם אלו שאינן "פופולריות" בזמננו. אלא שטענה זו לעולם אינה כנה. התורה מצווה על כמה וכמה מצוות עשה הנוגעות לעבדים ושפחות ואיש אינו שואף לחזור למציאות מחפירה של עבדות ממוסדת. התורה מצווה על האנס לשאת את אנוסתו ואוסרת עליו לגרשה, ולא עולה על דעתנו "להתגעגע" למציאות הזו ולשאוף לחדשה כקדם. היעלמותה של הפרה האדומה מהפרקטיקה הדתית היהודית אינה "תאונה", אלא החלטה מודעת של חכמים. בדומה למצוות נוספות ששינו את תוכןן ומהותן או עברו מעולם המעשה לעולם הלימוד והעיון. שאיפה דתית המנותקת מקונטקסט מוסרי ומתעלמת מהדינמיקה וההתפתחות ההיסטוריים, עלולה להפוך במהירות לפונדמנטליזם.

**בלעדי לחברי "תורה לבני אדם" - קהילת השיעורים של הרב אילעאי עופרן
ניתן להעביר את הקובץ למשפחה וחברים**